

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Groengebied Utrecht-West

21 november 2003

1379-92

ISBN 90-421-1228-x
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. OORDEEL OVER DE STARTNOTITIE/M.E.R.	2
3. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES	3
3.1 Doelen concretiseren.....	3
3.2 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	3
3.3 Bodem, water, natuur.....	3
3.4 Verkeerseffecten.....	4
3.5 Samenvatting, presentatie en vormgeving	4
4. PROBLEEMSTELLING EN DOELEN, BELEIDSKADER EN BESLUIT- VORMING.....	5
4.1 Probleemstelling en doelen.....	5
4.2 Beleidskader	5
4.3 Besluitvorming.....	6
5. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN.....	7
5.1 Voorgenomen activiteit.....	7
5.2 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	7
6. REFERENTIE	8
6.1 Keuze van de referentie	8
6.2 Leidsche Rijn	8
6.3 Beschrijving huidige situatie en autonome ontwikkeling.....	8
6.3.1 Ondersteunend kaart- en beeldmateriaal	8
6.3.2 Afbakening studiegebied.....	9
6.3.3 Recreatie.....	9
6.3.4 Natuur	10
6.3.5 Verkeer	10
7. EFFECTEN EN DOELBEREIK.....	11
7.1 Beoordelingskader als basis.....	11
7.2 Beschrijving effecten.....	11
7.2.1 Recreatie.....	11
7.2.2 Natuur	12
7.2.3 Verkeer	12
7.2.4 Landschap, cultuurhistorie en archeologie.....	12
7.2.5 Bodem en water	13
7.3 Vergelijking van alternatieven naar effecten.....	13
7.4 Doelbereik van alternatieven.....	13
8. OVERIGE PUNTEN	14
8.1 Leemten in informatie.....	14
8.2 Samenvatting van het MER	14

1. INLEIDING

Om meer recreatiemogelijkheden te realiseren in de schil westelijk rond de bebouwing van de VINEX-wijk Leidsche Rijn, gelegen tussen Maarssenbroek en IJsselstein, wordt een landinrichting uitgevoerd. Hiervoor is als initiatiefnemer de Landinrichtingscommissie Utrecht-West ingesteld. Het project is met name gericht op het realiseren van recreatiemogelijkheden en natuur nabij de (nieuwe) stad. Het areaal dat van functie verandert is ruim 900 hectare. De initiatiefnemer is door deze omvang, alsmede door de toename van het aantal recreanten, verplicht de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) te doorlopen (categorie C9.2 resp. C10.1 van het Besluit m.e.r.).

Voor het project is reeds een raamplan vastgesteld en voor deelgebieden worden deelvaststellingen opgesteld. Voor één van de twee deelgebieden waar de relatief grootste functieverandering plaatsvindt, te weten Haarzuilens, is reeds het voorontwerpplan-landinrichting ter visie gelegd. Het andere deelgebied waar grote veranderingen zijn voorzien is het gebied Hollandse IJssel, ten westen van IJsselstein. De deelgebieden Harmelen en Reijerscop veranderen in het kader van deze landinrichting minder ingrijpend.

Bij brief van 10 september 2003 is de Commissie voor de m.e.r. door het bevoegd gezag, de provincie Utrecht, in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER)¹. De m.e.r.-procedure ging op 17 en 18 september 2003 van start met de kennisgeving van de *Startnotitie/m.e.r.* in Woerdense Courant, Weekblad De Brug (Vleuten en de Meern), Weekblad Zender Streeknieuws (IJsselstein en Montfoort) en Stadsblad Utrecht².

De provincie verzoekt de Commissie m.e.r. tevens een oordeel te geven op het voorstel van de initiatiefnemer om te volstaan met een *Startnotitie/m.e.r.* en deze meteen te beschouwen als MER³.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.⁴. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁵ die de provincie in kopie heeft doorgestuurd. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven.

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ Zie bijlage 1, alsmede bijlage 1a met de aanbiedingsbrief waarin de initiatiefnemer aan het bevoegd gezag dit verzoek doet.

⁴ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁵ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

Met dit advies tracht de Commissie maatwerk te leveren aan het landinrichtingsproces⁶. Het advies is gericht op het verkrijgen van een MER dat de milieu-informatie, die overigens al deels (verspreid) beschikbaar is, structureert ter onderbouwing van de nog te maken (deel)keuzen.

2. OORDEEL OVER DE STARTNOTITIE/M.E.R.

De Commissie heeft beoordeeld of de *Startnotitie/m.e.r.* als een MER is te beschouwen. Centraal daarbij staat de vraag of voor de belangrijkste besluiten de benodigde milieu-informatie in het document is gegeven.

De Commissie mist voor een aantal belangrijke onderwerpen nog informatie⁷. De *Startnotitie/m.e.r.* bevat globale, kwalitatieve oordelen, die niet navolgbaar (concreet, kwantitatief) zijn onderbouwd. Bovendien is de beschikbare informatie onvoldoende gestructureerd en wordt onvoldoende duidelijk hoe die informatie doorwerkt in de plannen. De effectenbeoordeling is op onderdelen onjuist, onvolledig, inconsistent of onvoldoende objectief.

Omdat hierdoor de effecten onvoldoende te verifiëren zijn, kan het milieubelang onvoldoende bij de besluitvorming betrokken worden.

De Commissie adviseert de provincie Utrecht om een definitief MER te laten opstellen.

Naast de bovengenoemde inhoudelijke redenen, heeft de Commissie hiervoor nog twee procedurele overwegingen:

- In de *Startnotitie/m.e.r.* is de rol van m.e.r. in het proces van de landinrichting onvoldoende helder aangegeven. Er wordt niet duidelijk welke besluiten genomen zullen worden en welke milieu-informatie daarvoor in het MER beschikbaar zou moeten zijn⁸.
- De initiatiefnemer loopt procedureel risico indien geen MER wordt opgesteld en ter visie gelegd⁹.

Dit advies dient daarom beschouwd te worden als een richtlijnenadvies. Het dient in samenhang met de *Startnotitie/m.e.r.* gelezen te worden.

⁶ Zie verder paragraaf 4.3 van dit advies, waarin de Commissie ingaat op dat proces en de keuzen die al vaststaan.

⁷ Zie hiervoor de volgende hoofdstukken in dit advies.

⁸ De oorzaak hiervoor ligt naar de mening van de Commissie vooral in het feit dat in een te laat stadium de m.e.r.-procedure is opgestart. Sommige ontwikkelingen liggen al zeer strikt vast (met name de verdeling van de recreatieopvang over de deelgebieden en de keuze voor een 'open landschap'-inrichting van deelgebied Haarzuilens). Het m.e.r.-instrument komt het best tot zijn recht in planvormingsprocessen als hoofdkeuzen nog gemaakt moeten worden.

⁹ De eerste negatieve reacties op het meest concrete plan (het *Voorontwerp-landinrichtingsplan Haarzuilens*) zijn een signaal dat bezwaren en beroepen, en dus behandeling bij de bestuursrechter, te verwachten zijn.

3. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De Commissie beschouwt de volgende punten als **essentiële informatie** in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de onderstaande informatie in het definitieve MER ontbreekt.

3.1 Doelen concretiseren

Het hoofddoel 'recreatie' is duidelijk, maar ook het andere hoofddoel 'natuur', alsmede de drie nevendoelen (water, landbouw, verkeer) en eventueel een landschapsdoel, dienen in het MER geconcretiseerd te worden. Dit is nodig om de alternatieven te kunnen beoordelen op hun doelbereik¹⁰. Voor zover onderscheidend tussen deelgebieden dient deze concretisering van doelen per deelgebied plaats te vinden.

3.2 Meest milieuvriendelijk alternatief

De Commissie adviseert om een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) te ontwikkelen op grond van het principe van de lagenbenadering. Dit houdt in dat de eerste laag (bodem, geomorfologie, water en daarmee samenhangende natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden) en de tweede laag van infrastructuur sturend zijn voor de beoogde functiewijzigingen. Als het zo ontwikkelde MMA beduidend afwijkt van de alternatieven in de *Startnotitie/m.e.r.*, dan dient dit in het MER beoordeeld te worden.

3.3 Bodem, water, natuur

In de *Startnotitie/m.e.r.* ontbreekt een beschrijving van de geohydrologie en van het watersysteem in de huidige situatie. De *Startnotitie/m.e.r.* geeft geen antwoord op vragen als:

- hoe stromen grondwater (kwel, infiltratie) en oppervlaktewater (aanvoer, afvoer)?
- wat is de relatie van het watersysteem met de omgeving van het plangebied?

Het nog te ontwikkelen watersysteem en de effecten ervan staan vermeld onder leemten in kennis¹¹, maar behoren tot de essentiële basisinformatie voor een MER. Geef in het MER per alternatief aan hoe het watersysteem eruit gaat zien en welke effecten daarbij optreden voor (de omgeving van) het plangebied en voor natuurwaarden.

¹⁰ Hiermee wordt bedoeld de mate waarin de doelen bereikt worden, bijvoorbeeld door procentuele weergave.

¹¹ Zie *Startnotitie/m.e.r.*, blz. 59.

3.4 Verkeerseffecten

Het MER dient een beschrijving te bevatten van de huidige verkeerssituatie, die inzicht geeft in de functie en het gebruik (intensiteit per uur) van de bestaande wegen. Geef aan welke intensiteiten op de wegen worden verwacht als gevolg van de alternatieven en op welke uitgangspunten de prognoses van die intensiteiten zijn gebaseerd. Daarbij dient ook inzicht te worden gegeven in de hiërarchie van het wegennet en de intensiteit/capaciteitverhouding (I/C) op de belangrijkste wegen, inclusief maatvoering en al dan niet aanwezig zijn van fietsvoorzieningen. Het MER moet een goede overzichtskaart bevatten van de bestaande en toekomstige infrastructuur. Onderscheid daarbij ten minste recreatief verkeer en woon-werkverkeer, openbaar vervoer-verbindingen en wandel- en fietsverbindingen.

3.5 Samenvatting, presentatie en vormgeving

Het MER dient een zelfstandig leesbare samenvatting te bevatten, die een goede afspiegeling is van de inhoud van het MER. Het MER dient beschouwd te worden als een document dat veel (bestaande) milieu-informatie overzichtelijk en communicatief bundelt ten dienste van nog te nemen besluiten. De toegankelijkheid van het MER kan worden vergroot door in dit document leesbare kaarten en verbeeldingen centraal te stellen. Presenteer alle gehanteerde topografische namen en namen van wegen op kaart.

4. PROBLEEMSTELLING EN DOELEN, BELEIDSKADER EN BESLUITVORMING

4.1 Probleemstelling en doelen

In de *Startnotitie/m.e.r.* staan vijf problemen genoemd¹². De initiatiefnemer onderscheidt twee hoofdproblemen, één op het gebied van recreatie en één op het gebied van natuur, en drie bijkomende problemen, op het gebied van water, landbouw en verkeer. Impliciet worden aan deze problemen doelen gekoppeld. Deze doelen zijn voor de hoofdproblemen respectievelijk 'recreatie dicht bij huis' en 'natuur rond de stad' en voor de overige problemen 'gebiedseigen water vast houden', 'landbouwoptimalisatie' en een tweeledig doel, bestaande uit 'borging van bereikbaarheid' en 'verbeteren van de verkeersveiligheid'.

Formuleer deze doelen zodanig, dat ze een rol kunnen vervullen bij:

- de afbakening van te beschrijven alternatieven en het verhelderen waarom andere oplossingsrichtingen buiten beschouwing worden gelaten;
- de vergelijking van alternatieven op doelbereik

In het MER dienen de volgende aspecten over de (impliciet gekozen) doelen expliciet en helder te worden:

1. In de *Startnotitie/m.e.r.* is alleen het recreatiedoel geconcretiseerd¹³. **Concretiseer ook de doelen voor natuur, water, landbouw en verkeer**¹⁴. Voor zover onderscheidend tussen deelgebieden, dient dit uitgewerkt te worden per deelgebied.
2. Er lijkt een impliciete keuze te zijn gemaakt voor behoud en accentuering van (patronen van) het oude landschap¹⁵. **Geef aan of er expliciete landschapsdoelen bestaan en definieer deze in het MER.**

4.2 Beleidskader

In de *Startnotitie/m.e.r.* staat welk Rijks- en provinciaal beleid van invloed is op het voornemen¹⁶. Hieraan moeten worden toegevoegd:

- De (concept) stroomgebiedvisie van de waterbeheerder;
- De natuurgebieden, ecologische verbindingzones en natuurdoelen in en nabij het plangebied en de bescherming die zij genieten¹⁷. Speciale aan-

¹² Zie de *Startnotitie/m.e.r.*, hoofdstuk 2.

¹³ Zie de *Startnotitie/m.e.r.*, paragrafen 2.3 en 5.1. Er moeten nieuwe recreatie-, bos- en natuurterreinen komen om 27.000 recreanten per dag te kunnen opvangen. Hier worden overigens ook genoemd 60 km groene verbindingen. Op het eerste oog lijken deze een natuurfunctie te hebben, maar later blijken deze verbindingen bedoeld te zijn als routes ten behoeve van recreatieopvang.

¹⁴ Het is bijvoorbeeld van belang om te weten:

- hoeveel water in het gebied moet worden vastgehouden of geborgen;
- wat wordt verstaan onder landbouwoptimalisatie (vindt er dan perceelsvergroting plaats, wordt het waterpeilbeheer aangepast?).

¹⁵ Zie *Startnotitie/m.e.r.*, paragrafen 6.1 en 6.5.

¹⁶ Zie *Startnotitie/m.e.r.*, hoofdstuk 3.

¹⁷ Zie ook *Natuurgebiedsplan Zuidwest Utrecht* (Provincie Utrecht, mei 2002).

dacht verdient het natuurmonument Bijleveld, dat is aangewezen op grond van de Natuurbeschermingswet. Geef aan wat deze wet voor eisen stelt aan het voornemen ter plaatse van het natuurmonument en in de zone waar gesproken kan worden van externe werking;

- De door de *Nota Belvedere* aangewezen gebieden in en nabij het plangebied en de betekenis die deze aanwijzing heeft voor het voornemen;
- De Flora- en Faunawet en de beschermde soorten die in het gebied voorkomen.

4.3 Besluitvorming

De Commissie constateert dat de planvorming deels al vergevorderd is. De consequentie is dat voor bepaalde planonderdelen weinig vrijheidsgraden meer resteren. De Commissie raadt aan dit in het MER te verduidelijken en daarbij onderscheid te maken in:

- formeel vastgelegde keuzen;
- onomkeerbare keuzen die nog niet formeel vastliggen. Onderbouw deze keuzen met (milieu)argumenten;
- strategische keuzen voor het hele gebied die nog gemaakt moeten worden en nog beïnvloed kunnen worden door het MER;
- inrichtingsbeslissingen voor specifieke plandelen.

Cruciaal is de verdeling van hectares functieverandering. De *Startnotitie/m.e.r.* suggereert dat de verdeling van hectares naar de functies recreatie en natuur over deelgebieden al exact vast ligt¹⁸. Geef aan welke keuzevrijheid voor de verdeling van de functieveranderingen er zo nodig nog is. Ga in op de wijze waarop de verdeling tot stand is gekomen. Geef aan welke verschuivingen tussen deelgebieden vanuit de doelen nog wenselijk zouden zijn.

De landinrichting zal volgens de *Startnotitie/m.e.r.* niet in één concreet besluit zijn beslag krijgen, maar waarschijnlijk in een aantal volgtijdelijke landinrichtingsmodules. De Commissie constateert dat te nemen besluiten voor het realiseren van het voornemen niet expliciet, eenduidig en duidelijk in de *Startnotitie/m.e.r.* staan¹⁹.

De Commissie raadt aan om in het MER helder en schematisch uiteen te zetten welke besluitvorming zal plaatsvinden en welke instantie(s) bevoegd is/zijn. Geef eventueel aan welke opties er zijn voor de verdere inrichting van het planproces en de besluitvorming. Geef in algemene zin voor de planvorming, en specifiek voor de m.e.r.-procedure, aan wanneer er inspraakmomenten voor derden bestaan, en waarop die inspraak moet worden gericht.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld paragraaf 5.1 in de *Startnotitie/m.e.r.*, waarin per deelgebied zeer strikte randvoorwaarden zijn opgenomen met een nauwkeurige verdeling van hectares. De Commissie veronderstelt dat deze verdeling bedoeld is als oplossing van de twee hoofdproblemen.

¹⁹ Op blz. 11 wordt gesuggereerd dat er vier landinrichtingsplannen komen, het voorontwerp-landinrichtingsplan Haarzuilens zou het eerste zijn. De m.e.r. moet dan gelden als paraplu voor deze plannen. Op blz. 13 van de *Startnotitie/m.e.r.* staat echter dat de planuitwerking per deelgebied anders is en blijken de gedachten ook uit te gaan naar bestemmingsplannen. Voor de nevendoelen voor water, landbouwoptimalisatie en verkeer zijn wellicht andere typen besluiten door andere instanties/overheden aan de orde.

5. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

5.1 Voorgenomen activiteit

In de *Startnotitie/m.e.r.* is de voorgenomen activiteit met name beschreven aan de hand van het recreatiedoel²⁰. De hoofdmoot voor realisatie van dit hoofddoel is gelegen in de deelgebieden Haarzuilens en Hollandse IJssel.

De voorgenomen activiteit dient naar de mening van de Commissie mede logisch te volgen uit (de gevraagde concretisering van) de doelen voor natuur, water, landbouwoptimalisatie, bereikbaarheid/verkeersveiligheid en (eventueel) landschap. Eventueel is er sprake van voorgenomen activiteiten per deelgebied.

5.2 Meest milieuvriendelijk alternatief

In de *Startnotitie/m.e.r.* zijn twee alternatieven gepresenteerd binnen de voorgenomen activiteit: 'bos' en 'open landschap'. Beide alternatieven impliceren een meer natuurlijke invulling van delen van het plangebied. In de *Startnotitie/m.e.r.* is gesteld dat beide alternatieven beschouwd kunnen worden als een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA)²¹.

De Commissie is van mening dat deze beoordeling niet voldoende gefundeerd is. Op basis van de *Startnotitie/m.e.r.* is niet duidelijk of stappen om te komen tot een MMA voldoende benut zijn. Dit komt mede doordat de probleemstelling en de formulering van doelen onvoldoende concreet zijn.

Daarom adviseert de Commissie om in het MER nog nader te bekijken of een MMA ontwikkeld zou kunnen worden op grond van het principe van de lagenbenadering. Een gebied kent vele uiteenlopende kenmerken. De lagenbenadering brengt hiërarchie aan in de betekenis van deze kenmerken. Het is een werkwijze om ruimtelijke keuzen vooral te baseren op niet uitwisselbare waarden en natuurlijke systemen en stuurt daarmee aan op duurzaam en zorgvuldig ruimtegebruik. Het begint met het in kaart brengen van de eerste laag van geomorfologie, reliëf, bodem en water en de daarmee samenhangende natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden. De tweede laag is de laag van de infrastructuur. De eerste laag en in mindere mate de tweede laag zijn sterk sturend voor mogelijkheden van ruimtelijke ontwikkeling. De noodzaak daartoe volgt doorgaans uit de derde en bovenste laag, de occupatielaag. Deze bestaat uit het ruimtegebruik voor wonen, werken, landbouw, recreatie en voorzieningen.

De Commissie meent dat een MMA op grond van de lagenbenadering van invloed kan zijn op de situering van (onderdelen van) het voornemen en voor de configuratie tussen onderdelen. De Commissie denkt dat dit inhoudt:

- situering van bos en recreatievoorzieningen op de hoger gelegen delen en een meer open landschap in de lagere delen. Doel is zo goed mogelijk aan-

²⁰ Zie *Startnotitie/m.e.r.*, blz. 16 en 37. Weliswaar heeft de oppervlakte functiewijziging betrekking op realisatie van recreatie-, bos- en natuurterreinen, maar sterk sturend is de 'opvang' van 27.000 recreanten per dag.

²¹ Zie *Startnotitie/m.e.r.*, blz. 56.

sluiten bij de onderlegger van bodem en water om onnatuurlijke ingrepen als bemaling en grondverzet te beperken. Ook wordt zo een natuurlijker peilregiem van oppervlaktewater mogelijk met een minimalisatie van wataeraan- en -afvoer;

- recreatiegebieden zo dicht mogelijk bij de (nieuw) verstedelijkte gebieden realiseren. Het doel is het aandeel autoverplaatsingen binnen het recreatieve verkeer naar en vanuit deze recreatiegebieden te minimaliseren.

Indien deze werkwijze tot een MMA leidt dat beduidend afwijkt van de reeds ontwikkelde alternatieven, dan dient dit MMA in het MER beschreven en beoordeeld te worden.

6. REFERENTIE

6.1 Keuze van de referentie

Uit de *Startnotitie/m.e.r.* wordt niet duidelijk welke referentie is gehanteerd om de effecten van de alternatieven te beoordelen²². De Commissie raadt aan de toekomstige situatie zonder de landinrichting, oftewel de huidige situatie inclusief de autonome ontwikkeling ervan, te hanteren als referentie²³.

6.2 Leidsche Rijn

In de *Startnotitie/m.e.r.* ontbreekt inzicht in de planvorming en realisatie van Leidsche Rijn, terwijl dit wel van grote invloed is op het plangebied. Geef in het MER dit inzicht. Geef daarbij aan welke verkeers- en recreatiedruk in het plangebied te verwachten zijn en waar en op welke wijze deze zich manifesteren. Geef voorts aan of er waterhuishoudkundige en andere effecten van invloed zijn op het voornemen.

6.3 Beschrijving huidige situatie en autonome ontwikkeling

In de *Startnotitie/m.e.r.* is thematisch de huidige situatie van het plangebied beschreven, alsmede de autonome ontwikkeling²⁴. De Commissie adviseert deze beschrijving in het MER aan te vullen. In de volgende paragrafen staan hiertoe suggesties.

6.3.1 Ondersteunend kaart- en beeldmateriaal

De beschrijving van de huidige situatie en de autonome ontwikkeling is moeilijk te interpreteren door het ontbreken van kaartmateriaal en onevenwichtig

²² Zie paragraaf 7.2 van dit advies, alsmede de voetnoot bij die paragraaf.

²³ In de passage in de *Startnotitie/m.e.r.* (paragraaf 5.3) wordt deze referentie voorgesteld. Overigens is de term nulalternatief anders gehanteerd dan gebruikelijk bij m.e.r. Onder nulalternatief wordt doorgaans verstaan realisatie van de doelen van de initiatiefnemer zonder uitvoering van het voornemen. Voor de landinrichting Utrecht-West bestaat er naar de mening van de Commissie geen nulalternatief.

²⁴ Zie *Startnotitie/m.e.r.*, hoofdstuk 4.

gebruik van kaarten. Vanwege de complexiteit en integraliteit van het plan worden er juist hoge eisen gesteld aan het kaart- en beeldmateriaal.

De Commissie adviseert leesbare kaarten en verbeeldingen op te nemen, met logische aanduidingen en heldere legenda's. Presenteer alle gehanteerde topografische namen op kaart. De Commissie adviseert in het MER de kaarten zoveel mogelijk op dezelfde schaal en met dezelfde topografische achtergrond te presenteren.

Van de huidige situatie, of waar mogelijk ook van de autonome ontwikkelingen, zijn kaartbeelden nodig van:

- bodemtypen;
- geomorfologie;
- maaiveldhoogte;
- grondwaterstanden en -stromingen inclusief het kwel/infiltratiebeeld;
- oppervlaktewatersysteem op het niveau van hoofdwaterlopen, stroomrichting (aan- en afvoer) en waterpeilen;
- knelpunten in waterkwaliteit;
- typering van de belangrijkste landschapkenmerken;
- archeologische potentie;
- natuurgebieden (ecologische hoofdstructuur en natuurmonument Bijleveld);
- voorkomen van nationale doelsoorten²⁵ en een selectie uit provinciale aandachtsoorten²⁶;
- verkeersstructuur in de vorm van stroomwegen, gebiedsontsluitingswegen en erftoegangswegen en openbaar vervoer-verbindingen, inclusief naamgeving;
- capaciteit, huidige druk en knelpunten voor verkeer²⁷;
- knelpunten in fiets- en wandelroutes.

6.3.2 Afbakening studiegebied

Het studiegebied zou, behalve voor verkeer, ook voor enkele andere thema's groter moeten zijn dan het plangebied. Dit geldt zeker voor het watersysteem (hydrologische beïnvloeding van en door aanpalend gebied), voor ecologie (samenhang met natuurwaarden buiten het plangebied) en voor landschap (landschappelijke eenheden kunnen de plangrenzen overstijgen).

6.3.3 Recreatie

Geef de bezoekersaantallen weer, uitgesplitst in routegebonden en plaatsgebonden recreatie. Indien geen registraties beschikbaar zijn, dienen zo goed mogelijke inschattingen gegeven te worden. Met name is dit nodig voor het intensief bezochte kasteel De Haar²⁸.

²⁵ In het *Handboek Natuurdoeltypen* (Ministerie LNV, 2001) staan in bijlage 3 alle doelsoorten. Eventueel volstaat een gemotiveerde selectie van die doelsoorten, die exemplarisch zijn voor een bepaald natuurdoeltype.

²⁶ Zie *Werkdocument soortenbeleid, onderdeel fauna* (Provincie Utrecht, 1998).

²⁷ Bijvoorbeeld de intensiteiten van gemotoriseerd verkeer op de meest belaste wegen en de I/C-verhoudingen.

²⁸ Het belevingsonderzoek (*Startnotitie/m.e.r.*, paragraaf 4.3), waaruit blijkt dat er behoefte is aan een bepaald type landschap, past overigens beter bij de probleemstelling voor recreatie dan bij de beschrijving van de huidige situatie en autonome ontwikkeling.

6.3.4 Natuur

Presenteer ook voor de deelgebieden Harmelen en Reijerscop de aanwezige natuurwaarden²⁹.

In het MER moet duidelijk worden welke natuurontwikkelingen op grond van andere plannen reeds zullen plaatsvinden en welke natuurdoeltypen daarbij nagestreefd worden³⁰. Dit om helder te krijgen in hoeverre alternatieven van de landinrichting een extra natuurimpuls geven.

6.3.5 Verkeer

In het MER moet een beschrijving van de huidige verkeerssituatie worden opgenomen, waarbij inzicht wordt gegeven in de functie en het gebruik (intensiteit per uur) van de bestaande wegen inclusief maatvoering en al dan niet aanwezig zijn van fietsvoorzieningen. Verdeel de wegenstructuur in de genoemde hiërarchie volgens *Duurzaam Veilig*, te weten stroomwegen, gebiedsontsluitingswegen en erftoegangswegen. Presenteer de intensiteiten van gemotoriseerd verkeer op de meest belaste wegen en de I/C-verhoudingen. Geef aan waar ongelukken plaatsvinden en hoeveel en de aard ervan.

Prognosticeer de autonome ontwikkeling van verkeersintensiteiten. Onderscheid ten minste recreatief verkeer en woon-werkverkeer, openbaar vervoer en wandel- en fietsverbindingen. Geef aan hoe die prognoses tot stand zijn gekomen, met name op basis van welke uitgangspunten³¹. Geef eveneens aan welke I/C-verhoudingen optreden.

De Commissie acht het van belang dat bij de verkeersprognoses minstens rekening wordt gehouden met de sociaal-economische situatie, waaronder het aantal inwoners, de werkgelegenheid, het oppervlakte bedrijfsterreinen en de parkeerplaatsen voor recreatiedoeleinden (aantallen, locaties). Dit mede in relatie tot de ontwikkeling van Leidsche Rijn³².

²⁹ Voor deelgebied Reijerscop wordt gesproken over natuurwaarden in de noordoosthoek. Er ontbreekt voor Reijerscop voornamelijk een basis voor bepaling van de effecten van mogelijke inplaatsing van landbouwbedrijven en intensivering van de landbouw bij realisatie van groengebied Utrecht-West.

³⁰ O.a. volgens het vaststaande beleid zoals verwoord in *Natuurgebiedsplan Zuidwest Utrecht* (Provincie Utrecht, mei 2002).

³¹ In de achtergrondnota *Verkeersstudie Haarzuilens* (Goudappel-Coffeng, 2003) zijn prognoses opgenomen voor het verkeer. Met name de prognoses voor het verkeersaanbod op een weekenddag zijn tot stand gekomen op basis van een telling op de A2 op een werkdag en op een weekenddag. Het is onduidelijk waarom deze telling representatief zou zijn voor een recreatiesituatie in het studiegebied op een weekenddag. Enkele insprekers signaleren overigens nu reeds verkeersknelpunten en stellen ook de gevolgdde methodiek voor de verkeersprognoses ter discussie (zie nrs. 1, 5 en 7 in bijlage 4).

³² Zie paragraaf 6.2 van dit advies.

7. EFFECTEN EN DOELBEREIK

7.1 Beoordelingskader als basis

De gepresenteerde hoofdingdeling van het beoordelingskader kan functioneel in het MER worden toegepast. De criteria sluiten aan op de vijf (eventueel zes) doelen, zodat het doelbereik er direct aan gerelateerd kan worden³³.

7.2 Beschrijving effecten

De Commissie is echter van mening dat de beoordeling van de effecten op onderdelen onjuist, onvolledig, inconsistent of onvoldoende objectief is uitgewerkt³⁴. Zij stelt onderstaande methodische verbeteringen voor.

7.2.1 Recreatie

Bij het criterium recreatie dient rekening te worden gehouden met de aanlooptijd die nodig is om een volwaardig bos te creëren. Dit omdat de recreatiecapaciteit gedurende een aantal jaren beduidend lager is dan in een 'volwaardig bos'-stadium. Voeg een criterium toe dat de samenhang aangeeft tussen bewoningsconcentraties en de recreatiezoneringsen. Met andere woorden: geef aan in hoeverre bepaalde recreatiegebieden of recreatieve routes aansluiten op gebieden met concentraties aan recreatiebehoefte.

³³ Zie de eerste twee kolommen van Tabel 6.1 in de *Startnotitie/m.e.r.*, alsmede paragrafen 4.1 en 7.4 van dit advies.

³⁴ Ter illustratie enkele voorbeelden:

- Onduidelijk is welke referentie is gehanteerd voor de beoordeling van effecten: de *Startnotitie/m.e.r.* noemt zowel de huidige situatie (blz. 45) als de autonome ontwikkeling (paragraaf 5.3).
- Recreatiecapaciteit is een kwantitatief criterium. Tabel 5.1 met kencijfers vormt de basis. Deze kencijfers zijn niet consequent toegepast. De nulalternatief-score - - (blz. 47) betekent dat er autonoom een sterke afname zou zijn van de recreatiecapaciteit. Dat blijkt niet uit de tekst. Waarschijnlijk is impliciet het doelbereik gescoord en is hier dus sprake van een derde referentie, i.c. de capaciteit van 27.000 recreanten per dag. Vervolgens is onduidelijk waarom voor het openlandschap-alternatief ondanks de score ++ (waarschijnlijk gebaseerd op de capaciteit van 28.000 recreanten per dag) toch nog 4000 recreatieplaatsen gezocht moeten worden (blz. 56). Dit lijkt te duiden op een vierde referentie: 32.000 recreanten per dag. Overigens gaat de gehanteerde methode voorbij aan een kwalitatief aspect van recreatiecapaciteit: moeten voorzieningen voorzien in de behoefte aan intensieve (plaatsgebonden) of extensieve (routegebonden) recreatie?
- De stelling dat het realiseren van recreatievoorzieningen in het studiegebied leidt tot minder bezoek aan de Utrechtse Heuvelrug, en daardoor tot minder autogebruik, is niet onderbouwd.
- Het nulalternatief zou geen nieuwe leefgebieden opleveren en er zouden leefgebieden verdwijnen (blz. 48). Dit staat haaks op bestaande provinciale natuurplannen die altijd doorgang zullen vinden, onafhankelijk van de landinrichting. In de alternatievenvergelijking (blz. 55) scoort het nulalternatief overigens zelfs sterk negatief.
- Voor het watersysteem is de effectbeoordeling: 'Sluit het watersysteem aan bij de gebiedsfuncties?'. De beoordeling (paragraaf 6.6) echter vindt plaats op andere gronden: het ene alternatief scoort hoger dan het andere omdat het een "nattere invulling [kent] en de hoeveelheid oppervlaktewater (...) groter is". Dat suggereert dat het criterium eigenlijk is: 'Hoe meer water hoe beter'.

7.2.2

Natuur

In plaats van (of eventueel aanvullend op) leefgebieden van beschermde soorten, raadt de Commissie aan de te realiseren natuurgebieden (in termen van omvang, natuurdoeltypen en te verwachten doelsoorten) aan te geven in het MER. Geef ook aan of de situering ervan logisch is vanuit de onderlegger van bodem en water.

Verhelder welke nieuwe natuur al in andere planvorming is opgenomen en welke natuurgebieden extra ontstaan dankzij het voornemen.

Geef in het MER ook aan in hoeverre recreatie, verkeer en andere menselijke activiteiten afbreuk doen aan de natuurwaarden, bijvoorbeeld door versnippering, betreding, verstoring, geluid en licht.

7.2.3

Verkeer

In het beoordelingskader is het criterium ‘Terugdringen van de automobility’ opgenomen. De effectmeting dient te worden uitgebreid met de intensiteiten op de wegen binnen het studiegebied en het aantal autokilometers dat door de activiteiten in het gebied wordt gegenereerd. Tevens dient een criterium voor verkeersveiligheid toegevoegd te worden.

Geef aan welke verkeersinfrastructuur wordt gerealiseerd, op welke wijze het verwachte verkeersaanbod daarop zal worden verwerkt en waar en hoe het stilstaande verkeer zal worden geacommodeerd (locatie en aantal parkeerplaatsen en stallingen voor recreatiedoeleinden)³⁵. Schenk ook aandacht aan fiets- en wandelroutes/netwerken, openbaar vervoer-voorzieningen en -verbindingen, verkeersveiligheid, sluipverkeer en een afgeleid aspect als geluidhinder.

7.2.4

Landschap, cultuurhistorie en archeologie

De initiatiefnemer neemt als uitgangspunt dat aantasting ongewenst is en versterking gewenst. De Commissie stelt voor dit te meten met onderstaande criteria resp. effectenmeting:

- historische geografie: de herkenbaarheid van de historisch gegroeide landschapsstructuur. Bijzonder aandacht verdienen het wegenpatroon, de verkavelings- en afwateringspatronen, de zichtlijnen van Haarzuilens en de kasteelte reïnen;
- archeologie: terreinen en potenties;
- landschapsbeeld: de visueel-ruimtelijke structuur, met name de belangrijkste beeld dragers en het onderscheid tussen open en besloten landschap.

Geef ook aan of de landbouwoptimalisatie deze kenmerken negatief beïnvloedt, bijvoorbeeld vanwege kavelaanvaardingswerkzaamheden.

³⁵ Zie voor de beschrijving die hiervoor nodig is paragraaf 6.3.5 van dit advies.

7.2.5 Bodem en water

De invulling van het criterium watersysteem dient ook gericht te zijn op het functioneren van het watersysteem zelf:

- ontstaat een robuust watersysteem waarbij in het plangebied weinig problemen ontstaan op het gebied van wateroverlast, droogte en kwaliteit?
- wentelt het systeem niet onnodig problemen af naar buiten het plangebied door wateraanvoer of piekafvoer?

Om deze beoordeling te kunnen doen kan het noodzakelijk zijn de waterbalans te berekenen.

Bij de effectenbeoordeling zou ook een omgekeerde toets moeten plaatsvinden of gebiedsfuncties logisch aansluiten op het watersysteem.

Geef een indicatie van het grondverzet en de wijze waarop met eventuele aanvoer van grond van buiten het plangebied wordt omgegaan.

7.3 Vergelijking van alternatieven naar effecten

De gekozen opzet van de toepassing van de effectenbeoordeling in de vergelijking van alternatieven³⁶ kan in het MER worden overgenomen.

De manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient echter inzichtelijk en controleerbaar te zijn, bij voorkeur door het opnemen van basisgegevens in bijlagen. Eventueel volstaat een expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.

7.4 Doelbereik van alternatieven

Geef aan wat het doelbereik is van de alternatieven. Dit dient plaats te vinden op grond van de concreet geformuleerde doelen voor het voornemen³⁷. Bijvoorbeeld door volledig doelbereik aan te duiden met 100%³⁸.

Het voordeel van een vergelijking op doelbereik is dat een communicatief, samenhangend en compact beeld ontstaat voor besluitvormers en -nemers en andere betrokkenen.

³⁶ Dat wil zeggen: totaalscores variërend van - - tot + + (zie *Startnotitie/m.e.r.*, hoofdstukken 6 en 7).

³⁷ Zie paragraaf 4.1 van dit advies.

³⁸ Zo wordt overigens ook inzichtelijker dat het doelbereik van beide in de *Startnotitie/m.e.r.* ontwikkelde alternatieven voor recreatie meer dan 100% is. Er worden immers recreatiecapaciteiten van 28.000 en 32.000 recreanten per dag ontwikkeld, terwijl het doel was een inrichting te realiseren die volstaat voor de opvang van 27.000 recreanten per dag.

8. OVERIGE PUNTEN

8.1 Leemten in informatie

Het MER moet aangeven welke milieuaspecten nog resteren waarover geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Zo kan worden beoordeeld wat de consequenties zijn van het gebrek aan milieu-informatie.

De aspecten die dienen te worden beschouwd als hoofdpunten voor het MER kunnen geen leemten in informatie zijn³⁹.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor de te nemen (ontwerp)besluiten.

8.2 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER

³⁹ Zie hiervoor hoofdstuk 3 van dit advies.